

H. C. Andersen som event

Krible-Krable

Af Jesper Hoffmeyer

På det mikroskopiske niveau er naturen et ufatteligt mylder. Sværmintelligens har man kaldt det

Mens dette skrives, står fejringen af H. C. Andersen på sit højeste, og jeg skal indrømme, at misantropien har fået tag i mig. Jeg vedkender mig skam min dybe gæld til H. C. Andersens eventyr. Ingen andre tekster, jeg kender, taler så klart til mit danske sind (skønt jeg vover snart dårligt at bruge udtrykket). Det er dog med skam at melde ikke de raffinerede dobbelte og tredobbelte lag, som litteraturforskerne skarpsindigt kan afdække i eventyrene, der fornøjer mig (interviewet i Deadline med med Harold Bloom var i den forbindelse mageløst). Mange af disse raffineringer går beklageligvis hen over hovedet på mig. Snarere drejer det sig om, at teksterne ligger så helt usædvanligt godt i munden.

Det minder mig om, da min bror og jeg endnu boede hjemme, og jeg spurgte ham, hvorfor han altid spillede Chopin på klaveret, skønt ingen af os brød os specielt meget om Chopin. "Det føles så dejligt i fingrene" sagde han. Jeg tror, det er netop sådan, jeg har det med Andersens eventyr: De føles så dejligt i munden. Og det er vel i den forbindelse interessant, at det latinske ord for visdom "sapientia" er tæt beslægtet med ordet for at smage "sapere".

Lad os benytte lejligheden til at mindes Andersens korte lille eventyr Vanddråben, som jeg altid har følt mig sært tiltrukket af. I eventyret sidder den gamle mand, som kaldes Krible-Krable, med et forstørrelsesglas og kigger på en dråbe vand fra grøften:

"Nej hvor det kriblede og krablede der! alle de tusinde Smaadyr hoppede og sprang, trak i hverandre og aad af hverandre. 'Ja, men det er jo afskyeligt !' sagde gamle Krible-Krable, 'kan man dog ikke faae dem til at leve i Fred og Ro, og hver passe Sit!'"

En anden gammel trold, "som ikke havde noget navn, og det var just det Fine ved ham" kommer nu forbi, og Krible-Krable spørger ham, om han kan gætte, hvad det er, han kigger på: "Trolden, som intet Navn havde, saae igjennem Forstørrelsesglasset. Det saae virkeligt ud, som en heel By, hvor alle Mennesker løbe om uden Klæder! det var gyseligt, men endnu mere gyseligt at see hvor den Ene puffede og stødte den Anden, hvor de nippedes og nappedes, bed hinanden og trak hinanden frem. Hvad der var nederst skulde øverst og hvad der var øverst skulde nederst! 'see! see! hans Been er længer end mit! baf! væk med det! der er Een som har en lille Knop bag Øret, en lille uskyldig Knop, men den piner ham, og saa skal den pine meer!' og de hakkede i den, og de trak i ham og de aad ham for den lille Knops Skyld. Der sad Een saa stille, som en lille Jomfrue og ønskede alene Fred og Rolighed, men saa skulde Jomfruen frem, og de trak i hende og de sleed i hende og de aad hende!

'Det er overordenligt moersomt!' sagde Trolden.

'Ja men hvad troer Du det er?' spurgte Krible-Krable. 'Kan Du finde det ud?'

'Det er da godt at see!' sagde den anden, 'det er jo Kjøbenhavn eller en anden stor By, de ligne jo allesammen hinanden. En stor By er det!'

'Det er Grøftvand!' sagde Krible-Krable"

H. C. Andersens misantropiske åre er selvfølgelig ingen nyhed. Højest tænkeligt kunne han have skrevet et lignende eventyr om sin 200års dag. Ikke at festlighederne, opbudet af berømteder osv, ikke ville have smigret ham. Men netop denne iscenesættelse af H. C. Andersen er dog sært grinagtig. Han ville antagelig have stirret med samme mismod på begivenhedskultens berømtedescirkus, som han stirrede på sin samtids bylivscirkus. Der render de rundt allesammen om det samme rampelys, der netop ikke rummer - og ikke kan rumme - Andersens særlige utilpassede gemyt. For Andersen var, som Politikens leder formulerer det, fræk, vedkommende, satirisk, barsk, farlig, original, skarp - egenskaber som ville få en event-mager til at jamre.

Når vi morer os over eventyret om vanddråben, er det selvfølgelig fordi, det netop ikke er entydigt. Andersen var jo dybt fascineret af bylivet, og mon ikke han også var dybt fascineret af det kriblende og krablende mylder i vanddråben.

Eventyret er skrevet i 1848, på et tidspunkt, hvor Darwin endnu ikke havde vovet at offentliggøre sin ide om evolution ved naturlig udvælgelse. I 1838 havde han

dog i en note beskrevet sin undren over "de organiske skabningers frygtelige, men stilfærdige krig, som foregår i de fredfyldte skove og på smilende marker". Adam Smiths berømte usynlige hånd, der bag om ryggen på de gridske og kappelystne samfundborgere sikrer samfundets harmoniske udvikling, var også en del af tidens tankegods. De historisk set nye former for brutalitet, som det fremvoksende byliv på H. C. Andersens tid, stillede til skue, har klart nok optaget sindene på mange forskellige planer.

Nu har storbylivet fået yderligere et par hundrede år på bagen, og vi burde måske være i stand til at komme videre. En mindre misantropisk forståelse af kriblekrable scenariet byder sig faktisk til. Snarere end at stirre sig blind på den stille krig, kunne vi lade os imponere af opfindsomheden. Når man står på en travl undergrundsstation i en storby som London og iagttager de strømme af mennesker, der elegant passerer ind og ud imellem hinanden på kryds og tværs ivrigt forfølgende hver sin destination af krydsende linier, må man tage hatten af, hvis man ellers havde en. Det er i grunden vildt imponerende, skønt såre simpelt når man kender den bagvedliggende semiotik.

Sværminelligens kan man kalde den slags kriblekrable. Og netop det princip finder man overalt i de naturlige systemer. De sociale insekter, myrer og bier, er selvfølgelig prototypiske, men kroppen arbejder efter samme princip. Her hedder de enkelte enheder celler. Kroppen er et stort mageløst kriblekrable. Og hvis man tænkte sig et 200-år gammelt egetræs liv gennemspillet i spillefilmslængde, ville man få et lige så forunderligt indblik i livets myldrende kreativitet, som gennem Krible-Krables forstørrelsesglas.

Men hvor sværminelligens på uforudsigelig vis opstår fra neden, hylder begivenheds-kulturen den stik modsatte dynamik, den topstyrede "event". Her hænder intet grimt. Det er smukt og rart alt sammen. Og jævnt lige gyldigt.